

# ЛІТАРАТУРА і МАСТАЦТВА

ОРГАН СІЮЗА СОВЕЦКІХ ПІСЬМЕННІКАУ БЕЛАРУСІ І КАМІТЭТА ПА СПРАВАХ МАСТАЦТВА ПРЫ СОВЕЦЕ МІНІСТРАУ БССР

№ 16 (927)

Субота, 18 красавіка 1953 года

Цана 50 кап.

**Першая старонка.**

**Перадавы.** — Мастацкая самадзейнасць у час веснавой сяўбы.  
**С. Раманава.** — Слаўная традыцыя.

**Другая старонка.**

**Д. Кавалёў.** — Пра мастацкую дакладнасць перакладаў.  
**Д. Арлоў.** — Тэатр і драматург.  
**Б. Вішкароў.** — Вобраз нашага сучасніка.

**Трэцяя старонка.**

**Ул. Шахавец.** — Першы дзень. (Урывак з апошэсці).  
**М. Барсток.** — Думкі пра нашу крытыку.

**Чацвёртая старонка.**

**Б. Смольскі.** — Канцэрт сімфанічнай музыкі.  
**Я. Высокі.** — Фестываль чэхаславацкіх фільмаў.  
**І. Барысаў.** — Незвычайныя прыгоды.

## Мастацкая самадзейнасць у час веснавой сяўбы

Надыйшлі гарачыя дні веснавой сяўбы. На палі выходзяць трактары, сямкі, выходзяць армія майстроў калгасных ураджаляў. З ранку да вечара на палях не спіхае гул машын, гучыць радасная песня себятгаў.

Але песня гучыць не толькі на палях. Яна гучыць у клубах, хатах-чытальнях, куды людзі прыходзяць увечар адначыцца пасля добрага працоўнага дня.

У такіх вечары і старому і маладому хочацца паслухаць вясёлую песню, паглядзець захапляючы танец.

Сотні гурткоў калгаснай мастацкай самадзейнасці ажывілі ў гэтыя дні сваю работу, падначалілі яе задачам лепшага правядзення веснавой сяўбы. Наперад адарваным ад жыцця сямігодкам, якія сціражвалі, што ў часе сяўбы і ўборкі ўраджаю самадзейнасць павінна агітываць, каб не перапынаць працы, сёння тысячы удзельнікаў мастацкай самадзейнасці актыўна ўдзельнічаюць у гэтай працы.

У такіх вечары і старому і маладому хочацца паслухаць вясёлую песню, паглядзець захапляючы танец.

Сотні гурткоў калгаснай мастацкай самадзейнасці ажывілі ў гэтыя дні сваю работу, падначалілі яе задачам лепшага правядзення веснавой сяўбы. Наперад адарваным ад жыцця сямігодкам, якія сціражвалі, што ў часе сяўбы і ўборкі ўраджаю самадзейнасць павінна агітываць, каб не перапынаць працы, сёння тысячы удзельнікаў мастацкай самадзейнасці актыўна ўдзельнічаюць у гэтай працы.

Жыццё падказвае разнастайныя формы ўдзелу мастацтва ў працы свецкіх людзей. Газета «Правда» ў перадавым артыкуле «Палітычная агітывацыя на веснавой сяўбе» пісала: «Перад меснымі партыйнымі арганізацыямі стаіць адказная і пачасная задача — узначаліць палітычную і працоўную актыўнасць калгаснікаў, работнікаў машына-трактарных станцый і саўтасаў, накіроўваць усе іх намаганні на барацьбу за высокія тэмпы і выдатную якасць сяўбы. Ведзяцца значнае мае пры гэтым далейшым ўздымам масава-палітычнай работы ў вёсках».

У гэтай рабоце немалявае месца заняла і мастацкая самадзейнасць. У дні веснавой сяўбы ў раённых цэнтрах і калгасных арганізацыях агітываюць. Дакладчыкі, якія ўключаны ў брыгады, чытаюць лекцыі і даклады на навуковыя і палітычныя тэмы, а мастацкая самадзейная калектывы выступаюць перад калгаснікамі з разнастайнай канцэртнай праграмай. Выступленні брыгад карыстаюцца любоўю і навагай гледачоў, бо палітычная агітывацыя падмацоўваецца мастацкім словам, песняй, музыкой.

Самадзейнае мастацтва дапамагае партыйным арганізацыям праводзіць вялікую масава-палітычную работу на вёсках. Гэта лічыць вышэй ўзнікае адказнасць усіх удзельнікаў і арганізатараў мастацкай самадзейнасці.

Асабліва глыбока павінны адчуць гэтую адказнасць кіраўнікі раённых Дамой культуры, абласных і рэспубліканскага Дома народнай творчасці. Яны абавязаны забяспечыць агітываючымі высокакачэснымі рэпертуарам для канцэртных праграм. Рэспубліканскі Дом народнай творчасці выдаў нядаўна зборнік аднаактавых п'ес, які з'явіцца сур'ёзнай дапамогай у рабоце драматычных гурткоў. Але гэтага мала. Для канцэртнага калектыва агітываючых патрэбна таксама і новая песня,

частушка, верш — той матэрыял, з якім можна выступаць не толькі на клубнай сцэне, а і непасрэдна ў полі. Рэспубліканскі Дом народнай творчасці склаў і разаслаў у вобласці прыкладную канцэртную праграму, у якой прадуследжаны амаль усе жанры мастацтва, але матэрыялы для канцэрта рэкамендуецца шукаць самім выканаўцам. Трэба было-б, каб Дом народнай творчасці сам падбраў усе неабходныя матэрыялы, склаў канцэртную праграму і разаслаў яе ў гатовым выглядзе.

Зараз у абласных цэнтрах праходзяць кароткатэрміновыя семінары кіраўнікоў мастацкай самадзейнасці. Праграмы гэтых семінараў ахапляюць розныя тэмы развіцця народнай творчасці, але найважнейшай павінна з'яўляцца тэма ўдзелу мастацкай самадзейнасці ў веснавой сяўбе.

На абласных семінары ў Магілёве тэма арганізацыі і работы агітываючых на вясеннепалевых работах стала адной з асноўных. Праведзена практычнае развучванне танцаў, харавога рэпертуара.

Удзельнікі семінара атрымалі на рукі ноты і тэксты песень, большасць з якіх напісаны паэтамі і кампазітарамі Магілёўскай вобласці, зборнікі аднаактавых п'ес для ўсіх хат-чытальняў, літаратурна-музычны мантаж «Выходзіць у паход за ўраджаем» і іншыя матэрыялы.

Вялікую дапамогу ў падборы канцэртных праграм для агітываючых маглі-б аказаць абласныя газеты. На ініцыятыве некаторых абласных Дамой народнай творчасці (Гродна, Брэст, Баранавічы) і абласных газет у свой час з'яўляліся рэпертуарныя старонкі для мастацкай самадзейнасці. А ў дні веснавой сяўбы, калі гэтыя старонкі асабліва неабходныя для ўдзельнікаў сельскай самадзейнасці, іх чамусьці няма. І менш за ўсё відавочна ў гэтым рэдакцыі газет. Віна цяжка ляжыць на Даме народнай творчасці, якія, відаць, яшчэ не іменувалі навуковыя і пашыраць праз газеты найбольш важныя і цікавыя рэпертуары. У шматлікіх планах, распрацаваных абласнымі Дамамі народнай творчасці, няма ніводнага слова аб арганізацыі рэпертуарных старонак.

Абласныя і раённыя культасветустановы, Дамы народнай творчасці павінны ўзначаліць шэфства гарадскіх і рабочых калектываў мастацкай самадзейнасці над калгасамі ў перыяд веснавых работ. Трэба максімальна пашырыць і падтрымаць ініцыятыву асобных гарадскіх самадзейных калектываў, якія выязджаюць у калгасы з канцэртнымі праграмамі, пастаўкамі спектакляў.

Добры пачатак у гэтым напрамку паказалі ў Баранавічах, дзе зараз арганізуюцца 15 агітываючых у якіх гарадская самадзейнасць прыме самы шырокі ўдзел. Дапамога ў правядзенні веснавой сяўбы — найпершая і важнейшая задача мастацкай самадзейнасці як сельскай, так і гарадской. Мастацкае слова, песня, музыка павінны стаць на службу паспяховому правядзенню веснавой сяўбы.

## У кожным населеным пункце — бібліятэка

ЦК КПБ у сваёй пастанове «Аб палепшэнні работы сельскіх і калгасных бібліятэк рэспублікі абавязваў: «Шырока практыкаваць арганізацыю бібліятэк-перасовак, пасылку па пошце неабходнай літаратуры на заяўках чытачоў, кінаапарату і іншыя формы работы, якія садзейнічаюць найбольшаму задавальненню запатрабаванняў сельскага насельніцтва».

Практыка ранейшых год паказвала, што ў большасці бібліятэкі-перасовкі арганізаваліся недалёка ад раённага цэнтра і тым самым абмяжоўвалі сферу свайго дзеяння. Сельскія бібліятэкі таксама імкнуліся стварыць перасовкі ў бліжэйшых ад іх вёсках. Ададзеныя-ж населеныя пункты не абслугоўваліся кнігай.

Патрэбна было стварыць строга спланаваную сетку перасовак, якая ахоплівала-б усе населеныя пункты вобласці. Зрабіць гэта адны раённыя і сельскія бібліятэкі не маглі, таму што іх было мала і мелі яны пэўназначны кніжны фонд.

Баранавіцкі абласны аддзел культасветустановаў і абласныя бібліятэкі рашылі прыцягнуць для шырокага абслугоўвання чытачоў сельскія ўстановы (хаты-чытальні, сельскія клубы і Дамы культуры), якія мелі значны кніжны фонд.

Па даручэнню аддзела культасветустановаў Баранавіцкага абласнага бібліятэка працавала для раёнаў прыкладныя графікі адкрыцця перасовак. Культасветустановам калгаса раёна строга па графіку пачалі ствараць бібліятэкі-перасовкі. На працягу 1952 года была адкрыта 771 перасоваўная бібліятэка. Цяпер у вобласці функцыянуюць звыш 1.100 перасовак. Такім чынам у кожным населеным пункце зараз дзейнічае або стаяць на ўсталяванні бібліятэка або бібліятэка-перасовка. У бібліятэкі-перасовкі накіравана звыш 140 тысяч кніг. Імі карыстаюцца больш 30 тысяч чытачоў.

**І. КАВАЛЁў.**

намеснік дырэктара Баранавіцкай абласной бібліятэкі.

## Выданне руска-беларускага слоўніка

Дзяржаўнае выдавештва замежных і нацыянальных слоўнікаў закончыла задачу ў набор руска-беларускага слоўніка.

У слоўнік уключана 86.500 слоў, не лічачы ілюстрацыйных прыкладаў і фразеалагічных агульных памер слоўніка — 120 друкавых аркушаў.

У складанні слоўніка прымалі ўдзел навуковыя супрацоўнікі Інстытута мовазнаўства Акадэміі навук БССР Е. Броўка, Н. Вайтовіч, М. Лобан, Ю. Мацкевіч, М. Суднік і Я. Язвінска.

Агульнае рэдакцыя слоўніка належыць калегіі ў складзе правядзення членаў Акадэміі навук БССР Якуба Коласа, Кандрата Крапівы і члена-карэспандэнта Акадэміі навук БССР Пятра Глебкі.

Набор і друкаванне слоўніка ажыццяўляецца ў адной з лепшых маскоўскіх друкарняў — Першай узорнай друкарні імя А. Жданова.

Руска-беларускі слоўнік намячана выпусціць з друку 20-тысячным тыражом для дзя 36-й гадавіны Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі.

(Наш кар.)

Масква.

## Творы беларускіх пісьменнікаў на украінскай мове

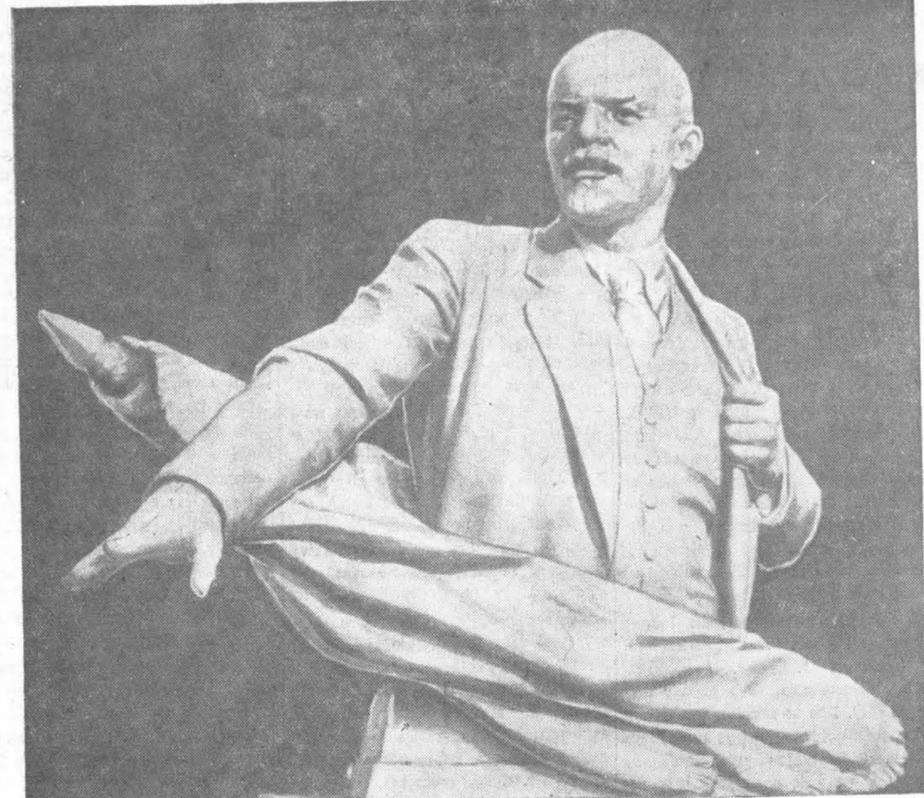
Украінскае Дзяржаўнае вучэбна-педагагічнае выдавештва «Совецкая школа» выпусціла зборнік «Совецкая літаратура на роднай мове». Асобны раздзел у кнізе прысвечаны творчасці беларускіх савецкіх пісьменнікаў.

У перакладах майстроў украінскага мастацкага слова П. Тычыны, Ул. Сасюры, П. Панча, М. Нагінады, М. Стальмаха і другіх у кнізе надрукаваны вершы Я. Купалы, Я. Коласа, К. Крапівы, А. Куляшова, П. Броўкі, П. Глебкі, П. Панчанкі, апавяданні З. Вадзілі і М. Лынькова. Тыраж кнігі 20 тысяч экз.

## Новы спектакль

Да 130-га гадазям'я з дня нараджэння А. Н. Астроўскага Гродзенскія абласныя драматычны тэатр паставіў спектакль «Лес». У спектаклі заняты артысты М. Кавязіна, Е. Цвяткова, А. Крылова, Г. Бяляў, Я. Кімберг, Г. Шляхцін, Г. Драмышка, О. Зарубін, Н. Власаў і другія.

(Наш кар.)



В. І. Ленін.

Новая скульптурная работа А. Бембеля.

## Слаўная традыцыя

У савецкіх людзей устанавілася выдатная традыцыя — адзначаць рэвалюцыйныя святы вытворчымі падарункамі, лямінамі, папярэткамі і іншымі будаўніцтвам, калі не паспехамі ў імя будаўніцтва камунізму.

Кожны дзень нашай рэспублікі напоўнены выдатнымі падзеямі. Агульнае іх радасныя весткі аб вытворчым перамогах у час першамайскага свята.

Асвоен выпуск чыгуны, які на сваёй трымаўскай набліжэнца да сталі, павядаляючы інжынерна-тэхнічныя работнікі і стыхануцы заводу «Гомсельмаш».

На 16 дзён раней тэрміну пачаўся збор дзеву на Заходняй Дзвіне і на прытоках, — ішчунь з Віцебска. — Слаўныя чыгуны Старажскага ўчастка адкрылі для новабудуўляў пятай сталінскай пяцігодкі першыя шасць тысяч кубаметраў драўніны.

Дзесяткі прадпрыемстваў спабарнічаюць за перавыкананне пяцігадовага плана без дадатковых затрат сыравіны і матэрыялаў. У жакарда-лентачным цэху Віцебскага дыянона-плішаватага камбіната ітэмесяц за лік эканоміі выпускаяцца да 300 квадратных метраў дыянонавых вырабаў. За першыя дзесяці красавіка калектыву Гродзенскага тонкасукожнага камбіната вышчупі звыш задання 500 метраў тканіны.

З дня на дзень дабіваюцца новых поспехаў будаўнікі сталіцы рэспублікі. Рабочыя, якія працуюць на ўзвядзенні

129-58- і 47-кватэрнага дамоў на праекце імя Сталіна і Ленінскай вуліцы, абавязаліся сістэматычна перавыконваць план, павысіць на 10 працэнтаў прадукцыйнасць працы і знізіць на 3 працэнтаў кошт работ.

Хутка заканчваецца будаўніцтва 36-кватэрнага жыллага дома горасвета на рагу вуліц Карла Маркса і Энгельса.

Высока адзначаецца ў нашай краіне сумленна праца. Некалькі дзён назавыканом Мінскага гарадскога Савета дэпутатаў працоўных і бюро гарадскога камітэта партыі паднялі вынікі сацыялістычнага спабарніцтва рабочых прамысловых прадпрыемстваў, чыгуначнага транспарту і будоўляў Мінска на прафесіях за першы квартал 1953 года. Знанне лепшых рабочых на прафесіі прусуджана 38 стыхануцам. Пераможцы ў спабарніцтве занесены на гарадскую «Домку гонару».

Сярод іх — электразваршчык трактарнага заводу Міхаіл Антоніч, лекальнік станкабудуўнічага заводу імя Варашылава Нікалай Каменкіч, прадзілішчыца тонкасукожнага камбіната Ніна Есаулава.

З гэцю насуць стыхануцкую вахту мінскага аўтамабільбудуўнікі. Яны змагаюцца за ляскарэне тэмпу выпуску прадукцыі, за палепшанне яе якасці. Ва ўсіх цехах заводу вісяць плакаты, у якіх расказваецца аб поспехах маладога токар-скарэніка Іяна Дубіна. Адным з першых на заводзе ён асвоіў новы метад лавата рэзанання металу, распрацаваны то-

варам Сярэдневолжскага станкабудуўнічага заводу Васіліем Коласавым. Машыны час апрацоўкі дэталей Іяна Дубін скарэніў у 13 разоў. Токар-скарэнік ахвотна дзеліцца набутым вопытам.

Новымі поспехамі радуець Радзіму тартфянікі. Амаль на два тыдні раней тэрміну распачаў сезон калектыву прадпрыемства «Шлях сацыялізма» Гомельскай вобласці. Ужо завяршылі план красавіка тартфянікі прадпрыемства «Грыбніца» Магілёўскай вобласці.

У адказны час сельскагаспадарчага года ўступіла калгасная вёска. Хлобаробы паказваюць прыклады барацьбы за высокі ўраджай. Выдатную перамогу заваявалі калгасы Шінскага раёна. 14 красавіка яны выканалі план сяўбы ранніх валасавых на 103,5 працэнта, у тым ліку шпаніцы на 101 працэнт. Да 1 мая калгаснікі і механізатары раёна абавязаліся завяршыць сяўбу яравых культур.

Паспяхова закончылі сяўбу ранніх валасавых таксама калгасы Ружанскага, Дзвінскага, Камянецкага раёнаў Брэсцкай вобласці, Мастоўскага раёна Гродзенскай вобласці.

На заводах і фабрыках, у калгасах і МТС рэспублікі кіпіць мірная стваральная праца. Працоўныя горада і вёскі настаяма пашмажваюць багацці сваёй любімай Радзімы, будуць камунізм.

С. РАМАНАВА.

## Чэхаславацкія госці ў Мінску

13 красавіка ў Маскву, Мінску, Кіеве і другіх гарадах Савецкага Саюза пачаўся кінафестываль чэхаславацкіх фільмаў.

Днямі ў Мінску для ўдзелу ў фестывалі чэхаславацкіх кінафільмаў прыехалі рэжысёры Іван Фрыч, Павел Біелік і актор Іраслаў Марш.

16 красавіка пасля прагляду фільма «Набража» ў кінатэатры «Перамога» стыхануцы мінскіх прадпрыемстваў, работнікі навукі, мастацтва, літаратуры сустрэліся з тэмамі. Аб брацкай дружбе савецкага і чэхаславацкага народа расказалі ў сваіх выступленнях майстар Мінскага тонкасукожнага камбіната

т. Беражна, тэхнолаг станкабудуўнічага заводу імя Кірава т. Шчарбатыца, прадстаўнік гаркома комсомола т. Бачыла.

Сардэчна вітаў дарагіх гасцей народны артыст БССР, лаўрат Сталінскай прэміі В. Платонаў.

Рэжысёр Павел Біелік гарача дзякаваў мінчан за шчыры прыём. Ён выказаў упэўненасць, што вопыт савецкай кінематграфіі дапаможа чэхаславацкаму кіно ствараць фільмы, якія будуць выхоўваць чэхаславацкі народ у духу сацыялізма.

У Мінску чэхаславацкія госці наведалі клуб Аўтапрамбуда, аўтазавод, музей Вялікай Айчыннай вайны, прагледзелі балет «Дон-Кіхот».



Сустрэча чэхаславацкіх гасцей на Мінскім аэрадроме. Фота Л. Матусевіча. (Фотарэдакцыя БЕЛТА).

## Сілосны камбайн

Хутка работнікі сельскай гаспадаркі атрымаюць новую высокаадакцыйную машыну — сілосны камбайн «СК-1, 2». Каonstrukцыя гэтай машыны распрацавана інжынерна-тэхнічнымі работнікамі канструктарскага бюро заводу «Гомсельмаш» у тэорычным садружстве з навуковымі работнікамі Усесаюзнага навукова-даследчага інстытута сельскагаспадарчага машынабудавання.

Сілосны камбайн «СК-1, 2» прызначаны для ўборкі на сілас нізкарослых тонкасьцеблівых сеевых траў, высокіх тоўстасцеблівых сілосных культур, бульбянага бацвіня і іншых раслін.

Камбайн сключае расліны, здрабняе іх і транспартуе ў бункер. З бункера маса механічна паступае ў лобную тару або непасрэдна ў траншэю на полі.

Працуе сілосны камбайн ад трактара КД-35, СТ-ХТЗ і скарочас працуе падрыхтоўкі сіласу ў 7 разоў. Абслугоўваюць яго толькі два чалавекі. Прадукцыі асыць камбайна — 7 тон у гадзіну

Р. МАРГОЛІН.

Гомель.

## Коратка

з хронікі культурнага жыцця

★ Выстаўка, прысвечаная жыццю і рэвалюцыйнай дзейнасці таварыша Сталіна, арганізавана ў Жыткавіцкай раённай бібліятэцы. Шырока прадстаўлены творы рэпубліканскага правадара, фотаздымкі і рэпартажы з карцін савецкай мастакоў, якія паказваюць шматгранную дзейнасць І. В. Сталіна. Для чытачоў бібліятэкі працягваюць дзейнасць «Вобраз Сталіна ў мастацкай літаратуры» і «Валікае садружства В. І. Леніна і І. В. Сталіна».

★ Да першамайскага свята рыхтуюцца гурткі мастацкай самадзейнасці, якія працуюць пры Кармянскай вышывальнай арцелі. Драматычны калектыву прадзілішчы рэспублікі новай п'есы «Іа варце міру» Удзельнікі харавога гуртка папаўняюць сваю рэпертуар новымі п'есамі. У святачнай канцэртнай прымуць удзел і аматары мастацкага чытанья.

В. УШАЎ.

★ Больш двухсот калгаснікаў у гэтым годзе сталі чытачамі Расоўскай сельскай бібліятэкі. Многа кніг прачыталі калгаснікі Іяна Гайдуюк, Ісаак Кузняшоў, Нікалай Ігнаценка і другія.

В. КЛІМЕНЦЕУ.

★ П'есу К. Крапівы «Зацікаўленая асоба» абмеркавалі члены гуртка беларускай літаратуры Мінскага педагагічнага інстытута імя А. М. Горькага. Выступленні адначылі: што п'еса «Зацікаўленая асоба» — творчае дасягненне драматурга. Асабліва ўдзельнічаў у абмеркаванні член гуртка І. В. Шахавец.

В. КАВАЛЕНКА.

★ П'есу Я. Купалы «Паўлінка» паставіў драматычны гурток Смалецкага сельскагаспадарчага тэхнікума. Ролю Паўлінкі выконвае студэнтка Урбан.

У канцэртах мастацкай самадзейнасці таксама прымаюць актыўны ўдзел харавы і танцавальны гурткі.

Л. АЗЕМША, Н. КОРЗУН.

# Тэатр і драматург

Неўміручыя п'есы А. Грыбаедава, Н. Гоголя, А. Астроўскага атрымалі прызнанне і ўсправілі сваё стваральніцтва задоўга да з'яўлення на сцэне. Іх п'есы выдалі велізарнай сілай і па-за тэатрам. Драматургія класікаў аказала рашучы ўплыў на развіццё рускага тэатральнага мастацтва.

Грыбаедаўская і гоголеўская драматургія нарадзіла рэалістычную школу вайскага рускага артыста Шчэпагіна. А. Астроўскі — стваральнік нацыянальнага рускага рэпертуара, вучні калектыва Малага і Александрыйскага тэатраў майстэрству «натуральнай і выразнай ігры на сцэне». Горкаўская драматургія сфэрдыла сацыялістычны рэалізм у савецкім тэатры. Драматург — гэта не проста чалавек, які забяспечвае тэатр бачным рэпертуарам, а самастойны мастак, які накіроўвае сцэнічнае мастацтва, пашырае яго межы.

І тым не менш праца драматурга непарыўна звязана з тэатрам. Многія класічныя п'есы былі створаны толькі з дапамогай тэатра.

У сучасны момант тэатры, як ніколі, павялічыліся імгненні да самага шырокага злучэння з драматургіяй, бо жыццё патрабуе ўдзельна тэатральнага мастацтва на ступень яшчэ больш высокую.

Мы ведаем выключна па сваіх выніках прыклады творчага супрацоўніцтва драматургаў з тэатрамі. У гэтым сенсе асабліва паказальны прыклад МКХАТ. Яго спектаклі «Уніццелі» Л. Ляонава, «Броняеад 14-69» В. Іванова, «Зямля» Н. Вірту ўвайшлі ў гісторыю тэатра як блюмчыны вынік плённага супрацоўніцтва тэатра з драматургіяй. Імя тэатра быў ініцыятарам і вярніццелам напісання гэтых п'ес, якія створаны пісьменнікамі на аснове сваіх праціўных твораў.

Нямала ўдач творчага супрацоўніцтва мы ведаем і ў нас. П'есы А. Маўзона, В. Палескага, А. Кучара, А. Макаёнка і др. «даспелі», як вядома, у сцэнах тэатраў. Гэта не азначае, што хтосьці ў тэатры пісаў за драматурга. Аўтары самі даводзілі свае п'есы да сцэнічнага варыянта, тэатр-жа накіроўваў іх у патрэбны кірунак.

Якіх п'ес чакаюць тэатры ад драматургаў?

Тэатры хочуць атрымаць п'есы аб нашай сучаснасці з яркімі характарамі, моцным сюжэтам, цікавай сцэнічнай інтрыгай. Як толькі ў тэатры з'явіцца такая п'еса, творчая рэалізацыя яе на сцэне заўсёды забяспечана, і ў большасці выпадках спектакль ідзе з поспехам. Але такіх п'есных вынікаў бывае мала. Звычайна ў тэатры трапляе так званы літаратурны варыянт п'есы, з якога трэба зрабіць сцэнічны варыянт, што, як вядома, даецца не заўсёды лёгка. Многія тэатры, бачычы гэтай цяжкасці, адмаўляюцца ад аўтарскіх варыянтаў, мяркуючы, што сам аўтар дапаможа. Але самому аўтару не заўсёды ўдаецца зрабіць неабходны для сцэны варыянт. Тэатр павінен мець іці на дапамогу аўтару і разам з ім дамагацца патрэбнага выніку, калі ў п'есе (яшчэ ў незавершаным выглядзе) ёсць жыццёвыя праўдзівыя характары.

★  
Д. АРЛОУ,  
наrodnы артыст БССР.

Так было, напрыклад, з п'есай «Канстанцін Заслонаў» А. Маўзона, якую з дапамогай тэатра аўтар даў да патрэбнага мастацкага ўзроўню.

Горш бывае, калі ў п'есе вельмі мала жыццёвага матэрыялу і жыццёвых падзей, як гэта здарылася з другой п'есай Маўзона «Калі разыходзіцца шляхі». Гэта п'еса не мела ў сабе той асновы, якая давала б тэатру падставу сур'ёзна працаваць над ёй. Тым не менш Рускі тэатр БССР зрабіў спробу дапамагчы аўтару, мяркуючы, што яму лягчэй будзе з дапамогай тэатра перапрацаваць свой твор.

Тэатр прапанаваў аўтару абстрактны канфлікт, перабудаваць п'есу кампанірайна, бо ў ёй было занята многа неабавязковых сцэн і нават вобразаў. Аўтар без вялікага супраціўлення пайшоў на гэта. У выніку п'еса стала больш стройнай, характары асноўных герояў больш дэталёвымі, абстрактныя сутычкі і ўсё-ж п'еса і зараз — толькі «матэрыял для спектакля», бо ў ёй не закладзена значных падзей, якімі аўтар павінен быў напасціць. Трэба думаць, што тэатр не павінен аўтару на поўдарожне і прайдзе з ім наступны этап работы над п'есай, як усё-ж дасвецці яе да патрэбнага ўзроўню і дэкаваць, што нават і ў такіх «цяжкіх» выпадках ён можа плённа дапамагчы аўтару.

Уменне дапамагчы аўтару тэатр даказваў сваёй работай з В. Палескім над яго п'есай «Лесія нашых сэрцаў». У першым варыянце п'есы была залішне зацігнута асэнсаваная, вельмі асаблены канфлікт, на першы план вылучаліся не ўзаемаадносінныя людзей, а вытворчыя праблемы будучы і г. д. Такі спектакль, вядома, не мог доўга ўтрымацца на сцэне. І тым не менш, калі паўстала пытанне аб захаванні яго ў рэпертуары, тэатр вярнуўся да гэтага спектакля, але з новымі і больш глыбымі патрабаваннямі да аўтара. Аўтар разам з тэатрам знойшай той пункт апоры, пры дапамозе якога па-новаму будзе павернуць уся ідэйная задума п'есы. Гэтым пунктам аказаўся вобраз Чарнухі, у якім былі закладзены элементы сатыры. Развіццём гэтыя элементы, аўтар стварыў яркі сатырычны вобраз, які надаў п'есе і спектаклю востра сатырычны напрамак, а спектакль набыў сваё жанравы аблічча. У цэнтры сатырычнага выкрыцця стаў вобраз прайдзвіста і перарадажча Чарнухі, супраць якога скіравана была ўся аўтарская сіла. Драматург знойшай для гэтай ролі яркую характарыстыку: Чарнуха і бюрократ, і кансерватар, і падхалім, і амуканец, і палі-

тычны невуц, і хабарнік, і паклёпнік, і пампак.

Значна выраза і сіла, якая супрацістая Чарнуху — вобраз скартара гаркома Сакалова. Гэты вобраз, між іншым, быў-бы куды больш моцным, калі-б аўтар паставіў перад Сакаловым пэўныя цяжкасці ў выкрыцці Чарнухі.

Шкада, што не дадзены колькі-небудзь складаных задач і партуры тэатра Падгійскаму. У Падгійскага няма ні сапраўдных дзейных учынкаў, ні самастойных функцый. Гэта тыповы рэзанёр-каментаратар чужых думак. Таму ён творча не ўдзельнічае ў вырашэнні канфліктных пытанняў.

Інжынеры Чайка і Каласоў, па думцы аўтара, — «наватары і энтузіясты будучыні горада. Іх імёны звязаны з тэмай «патоку» будучыцтва п'есовых заводаў, тэмай арганізацыі і нарміравання працы і г. д., але яны яшчэ не зусім актыўна ўдзельнічаюць у асноўным канфлікце, як гэтага можна было чакаць.

У новым варыянце логіка дзеяння безумоўна набыла парадак, стала больш стройнай. Ад п'есы вее жывой праўдай многіх характараў. Аўтар і тэатр знойшай верны прыцэл, вызначылі напрамак галоўнага ўдару.

Не абыйшося, вядома, і без таго, што дзе-ні-дзе ў п'есе страчана аўтарская індывідуальнасць, вобразнасць, рытм мовы. Але такіх страт можна было-б унікнуць, калі-б аўтар да таго, як прынесці п'есу ў калектыв, больш прапрацаваў з рэжысёрам. Літаратурны варыянт п'есы павінен заўсёды дапаўняцца рэжысёрвай разам з аўтарам задаўга да таго, як п'еса паступіць у работу з актывамі.

У нас у рэспубліцы ёсць значная група таленавітых драматургаў. Але не ўсе з іх валодаюць умением сістэма, лакалічна размаўляць, не ўсе да канца валодаюць мовай дзеяння. Вось чаму ў тэатрах трэба арганізаваць інстытут загадкаў літаратурнай часткі, якія вилі-б работу з аўтарамі. Аўтар, загадчык ліччасці і рэжысёр павінен рыхтаваць літаратурны варыянт п'есы і толькі пасля дэталёвай рэдакцыі даводзіць яго да ведама выканаўцаў. Актывы-ж прыступяць да работы толькі тады, калі варыянт п'есы адрэдагаваны канчаткова. Інакш спектакль непазбежна губляе дыхальнае жыццё, свежасць выканання, а значыць і якасць выканання.

Некаторыя з гэтых недахопаў засталіся і ў спектаклі «Што п'есам, то і пажнем». Але тэатр даказваў, што ён можа аказаць драматургу вельмі дапамогу і добра было-б, каб такая дапамога стала законам творчага жыцця тэатраў нашай рэспублікі. Толькі пры гэтай умове можна чакаць сапраўднага росквіту беларускай драматургіі, сапраўднага, а не фармальнага супрацоўніцтва аўтара і тэатра.

# Майстар дыванога ткацтва

Метадзіст Гродзенскага абласнога Дома народнай творчасці Ф. Шунейка на працягу шасці год глыбока вывучаў тэхніку самабытнага дыванога ткацтва.

Упorna праца, якая прароблена Ф. Шунейкам за гэты час, дала плённыя творчыя вынікі.

У 1950 годзе тав. Шунейка разам з самодзейнымі ткачамі, калектывамі калгаса імя Вышыньскага Гродзенскага раёна сёстрамі Лелюкевіч, упэўнена выткаў тэматычны дыван: «На дыване» які акаймаваны з усіх бакоў беларускім народным арнамантам, быў створаны вобраз вялікага правадары працоўных усяго свету таварыша І. В. Сталіна.

Гэты твор карыстаўся ўсеагульнай увагай шматлікіх наведвальнікаў на абласной і рэспубліканскай выстаўках народнай творчасці. На рэспубліканскай выстаўцы ён быў удастоены першай прэміі.

Разам з ткачамі раду раёнаў вобласці ў 1951 годзе Ф. Шунейка выткаў партрэты вялікіх правадароў Комуністычнай партыі і Савецкай дзяржавы В. І. Леніна і І. В. Сталіна, памерам 4,5 на 3 метры. Работа над партрэтамі працягвалася больш дзесяці месяцаў. Наглядчыцы на ўсю складанасць работы, т. Шунейка і калектыв ткачых паспяхово справіліся з пастаўленымі перад ім творчымі задачамі.

Крокам уперад з'явілася выкананач т. Шунейкам разам з мастаком т. Параней новай работа — габелен «Сталін — наш сцяг». Над староннім габелена працавала Ольга Сягоднік, Лідзя Хавайшчык, Марыя Летка, Алена Зялёнка, Сабіна Лелюкевіч, Марыя Клява і інш.

Перш, чым прыступіць да выканання гэтай адказнай работы, Шунейка карэным чынам рэканструаваў і ўдасканаліў ткацкі станок. Зараз ён распрацоўвае эскізы новых твораў народнага мастацтва.

Апрача ўдзелу ў стварэнні раду значных твораў народнага мастацтва, Шунейка прыявіў сябе за гэтыя гады, як ініцыятыву, таленавіта выкаваўца, які добра ведае і любіць сваю справу, аказвае сістэматычную кансультацыйна-метадычную дапамогу шматлікім майстрам сямейнага, вырўдчанага і прыкладнага мастацтва раёнаў і гарадоў нашай вобласці.

На рабоце і дома Ф. Шунейку можна бачыць з самадзейнымі мастакамі, ткачамі, вышывальшчыцамі, рэзчыкамі па дрэву, якія звяртаюцца да яго за кансультацыйнай і дапамогай, рэагуючы адносна выбару той ці іншай тэмы.

В. НОСАУ.

Гродна.

# Сустрэча з пісьменнікамі

У Віцебскай абласной бібліятэцы імя В. І. Леніна адбылася сустрэча беларускіх пісьменнікаў з чытачамі.

З дакладам аб дасягненнях беларускай літаратуры і мастацтва выступіла кандыдат філалагічных навук М. Барсток. Т. Халкевіч, М. Аўрамчык і члены абласнога літаратурнага аб'яднання тт. Гвоздзікаў, Клепкі, Макаёў і другія выступілі з чытаннем сваіх твораў.

В. МАРКМАН.

Віцебск.

# Вобраз нашага сучасніка

Калі бачыць на сцэне хвалючы вобраз нашага савецкага чалавека — будаўніка, калі гэты вобраз паўстае ва ўяўленні, як жывы, хочацца ішчэ бліжэй пазнаёміцца з ім, забрацца на рыштыванні дома, які будзецца, зайсці ў лабараторыю, пабываць на заводзе, каб яшчэ раз убачыць свайго любімага героя ў жыцці. Яго трыма добра знаёмы: ён дэяржкі і сціплы, працалюбівы і вясёлы, ён не баіцца перашкод, смела ідзе на сустрэчу цяжкасцям. Яго мара заўсёды апароджае рэчаіснасць. Праца для яго стала радасцю.

У 1950 годзе тав. Шунейка разам з самодзейнымі ткачамі, калектывамі калгаса імя Вышыньскага Гродзенскага раёна сёстрамі Лелюкевіч, упэўнена выткаў тэматычны дыван: «На дыване» які акаймаваны з усіх бакоў беларускім народным арнамантам, быў створаны вобраз вялікага правадары працоўных усяго свету таварыша І. В. Сталіна.

Гэты твор карыстаўся ўсеагульнай увагай шматлікіх наведвальнікаў на абласной і рэспубліканскай выстаўках народнай творчасці. На рэспубліканскай выстаўцы ён быў удастоены першай прэміі.

Крокам уперад з'явілася выкананач т. Шунейкам разам з мастаком т. Параней новай работа — габелен «Сталін — наш сцяг». Над староннім габелена працавала Ольга Сягоднік, Лідзя Хавайшчык, Марыя Летка, Алена Зялёнка, Сабіна Лелюкевіч, Марыя Клява і інш.

Перш, чым прыступіць да выканання гэтай адказнай работы, Шунейка карэным чынам рэканструаваў і ўдасканаліў ткацкі станок. Зараз ён распрацоўвае эскізы новых твораў народнага мастацтва.

Апрача ўдзелу ў стварэнні раду значных твораў народнага мастацтва, Шунейка прыявіў сябе за гэтыя гады, як ініцыятыву, таленавіта выкаваўца, які добра ведае і любіць сваю справу, аказвае сістэматычную кансультацыйна-метадычную дапамогу шматлікім майстрам сямейнага, вырўдчанага і прыкладнага мастацтва раёнаў і гарадоў нашай вобласці.

На рабоце і дома Ф. Шунейку можна бачыць з самадзейнымі мастакамі, ткачамі, вышывальшчыцамі, рэзчыкамі па дрэву, якія звяртаюцца да яго за кансультацыйнай і дапамогай, рэагуючы адносна выбару той ці іншай тэмы.

В. НОСАУ.

Гродна.

# Сустрэча з пісьменнікамі

У Віцебскай абласной бібліятэцы імя В. І. Леніна адбылася сустрэча беларускіх пісьменнікаў з чытачамі.

З дакладам аб дасягненнях беларускай літаратуры і мастацтва выступіла кандыдат філалагічных навук М. Барсток. Т. Халкевіч, М. Аўрамчык і члены абласнога літаратурнага аб'яднання тт. Гвоздзікаў, Клепкі, Макаёў і другія выступілі з чытаннем сваіх твораў.

В. МАРКМАН.

Віцебск.

га ўдасканалення, якая ляжыць у аснове жыцця нашых савецкіх людзей, праходзіць праз усе п'есы: асабліва яра ўдаскаляецца ў вобразах Русаківіча. Для актёрскага выканання гэта адна з найбольш цяжкіх ролей спектакля. Драматург даволі поўна распрацаваў лінію Русаківіча-канструктара. Але ён мала ўвагаў гэтаму ролі «жывымі індывідуальнымі тэталімі, якія так шчодро раздзяліў другім персанажам. Дастаткова ўспомніць, напрыклад, які падрабязна і шматгранна паказаны ім гадоўны інжынер Сухадольскі, стахановец Стальмашона, дому-ботніка Надя!

Толькі два невялікія адхіленні ад «вытворчых» маршрута Русаківіча дапушчаны ў п'есе — гэта маленькая размова з жонкай на вечары ў Сухадольскага і некалькі ўскладзенія адносін з Сухадольскім (Русаківіч — вучань Сухадольскага).

Б. Платонаў па-майстэрску выкарыстаў усе магчымасці «ажаўдальнага» вобраза. Каб падкрэсліць палымальнасць і маладосць свайго героя, ён робіць яго надзвычай сціплым. Таму кожная ўспышка набыла асаблівую яркасць і пераканаўчасць. Павага да сівага настаўніка прамулае яго доўгі час стрымлівацца, быць асабліва тактоўным.

З якой падкупляючай шчырасцю ён разважае аб тым, ці зручна яму прымаць пасаду галоўнага інжынера, супраць якога ён вёў прышчыноўны і першырмаў барабрў за часць заводскай маркі, за высокую якасць м'ясных самаваў.

Ва ўсім гэтым Б. Платонаў захоўвае меру. Ні на хвіліну не ствараецца ўражанне, што ў Русаківіча адсутнічае мотанакіраванасць або ён пачаўлены волі. Так, Русаківіч сціплы ў мяккі ў асабістым жыцці. Але як толькі ён прыкмеціў, што паслагодна на ітарэсе дзяржавы — «зацікаўлена асоба» — ды гэтае Русаківіча набыла звонкую сілу, тут ён упорны і непахісны.

Мы верым артысту, што яго Русаківіч — чалавек з вялікай будучыняй і што ён высокародна і сумленна прайдзе той шлях, які дае яму ў перспектыве аўтар. Гэтая вера ствараецца актывам той глыбокай любові да савецкага чалавека, якую Б. Платонаў заўсёды шчодро і шчыра ўкладае ў вобразы савецкіх людзей. Многа такой творчай шчырасці і ў вобразе Русаківіча, роля якога давала актыву магчымасць раскрыць толькі высокі грамадзянскі пафос. Б. Платонаў знойшай сродкі, каб сагрэць вобраз эмацыянальнай цылымнай.

Б. ВІШКАРОУ.

# Пра мастацкую дакладнасць перакладаў

Дзяржаўнае выдавецтва БССР выпусціла кнігу выбраных твораў Міхаіла Ісакоўскага ў перакладзе на беларускую мову. Зроблена вялікая справа. М. Ісакоўскі — адзін з буйнейшых сучасных паэтаў рускага народа, а як песнік ён займае выдатнае месца ў савецкай паэзіі. Песні паэта спяваюць па ўсёй нашай краіне, спяваюць і далёка за межамі Савецкага Саюза.

□  
Д. КАВАЛЕУ.

М. Ісакоўскі сваёй народнасцю, сваім каларытам вельмі блізка да беларускай паэзіі. Гэта, вядома, абліччае работу перакладчыка. Але, з другога боку, такая якасць часта і паводзіць аўтара перакладу, таму што мовы, якімі-б яны ні былі родзенымі, кожная мае свае, уласцівыя толькі ёй, асаблівасці. Есць і яшчэ адна складанасць перакладаў М. Ісакоўскага на беларускую мову. Гэта асабліва датычыцца яго песень. Масавы чытач ведае напаміны песні паэта, звязаны з ім. І таму ад перакладчыка патрабуецца выключнае майстэрства, каб перадаць асаблівасці песні Ісакоўскага.

□  
Па-беларуску:

К Степановой хате весной, перед вечером,  
Подкралась смерть неспрешной тройой.  
— Степан Алексич! Раздумывай  
нечего...  
Степан Алексич! Пришла за тобой.  
Как видно, прожала ухватка железная,  
Лежишь ты да зря переводишь харчи...  
— Что верно, то верно—хворая,  
болезная,  
Что правда, то правда — лежу на печи  
Давно уж задумал я думу нездешнюю,  
Давно отошел от полей и двора...  
— Ну, что ж, приготовь свою душевную  
грешную, —  
Сегодня твоя наступила пора.  
Па-беларуску:  
Да хаты Сцяпана, вясной, перад вечарам,  
Смерць ціха прытукала спешкай глухой.  
— Сцяпан Аляксеевіч! Думай тут  
вечгачо...  
Сцяпан Аляксеевіч! Я — за табой.  
Як бачу, пражала ўжо сіла жалезная,  
Ляжыш дармадкам, як я пагладжу...  
— Што праўда, то праўда — хварэю ўсю  
вясну я,  
што праўда, то праўда,—на печы ляжу.

Даўно ўжо задумаў я думу наўзешную,  
Даўно адшоў ад палёў і двара...  
— Ну, што-ж, падрыхтуй, брат, душу  
сваю грешную,—  
Сягоння твая надыходзіць пара.  
І астатнія пераклады, якія зроблены  
А. Кулішавым, стадыя на высокім мастац-  
кім узроўні.  
Творчага прыняццю прытрымліваецца ў  
сваёй працы над перакладамі і Максім  
Танк («Янка Грыб»), хоць, можа, імя  
Вана і не варта было перакладаць. М. Танк  
таксама клопціцца пра натуральнасць пера-  
кладу, пра інтэрнатурна блізкасць белару-  
скага тэкста рускаму. Таму ў перакладзе  
так добра захаваліся і жывасць, і лірызм,  
і гумар Ісакоўскага.

Мастацкі перакладзены М. Гамолькам  
верш «Школьная нацхель», хоць у пера-  
кладзе асобныя вобразы не захаваны.  
Перакладчык узяў свае вобразы. Але гэта  
не парушыла агульнага сэнсу і пабудовы  
верша.  
Ізвельч кусок газеты старой  
Из-под худого зипуна,  
Чтоб не испортить спичку даром, —  
Она всего у нас одна.  
У перакладзе:  
Дастань кавалачак газеты,  
Накінуць на сябе кажух  
І выскажце агеньчык гэтак,  
Каб ён на ветры не патух.  
Нібыта і не тое, а зусім іншае, — там  
запалак, прычым адзіна, а тут — крэсі-  
ва, некалькі старомадэ, але вобраз  
такі-ж блізка і знаёмы, з той-жа паэтыч-  
най стыхіі. І яго ўспрымаеш як адпа-  
ведна.

Вельмі добра гучыць па-беларуску  
верш «Калыжанка» ў перакладзе К. Кі-  
рэвіч. Вылучаюцца пераклады В. Віткі—  
«Наташа», «На Смаленшчыне», А. Руса-  
к — «Ой, ціце каліна», «Кацюша»,  
А. Бачыма — «Чатыры жаданні» і мно-  
гія іншыя.  
Добрых перакладаў, як мы ўжо гавары-  
лі, у кнізе шмат. Але хацелася-б, каб  
уся кніга паўстада такога-ж уражанне, як  
імяныя вершы, каб яна была ўся та-  
кой-жа праяснай і цікавай, як і на рускай  
мове. А гэтага, на жаль, не дасягнута.

У кнізе ёсць пераклады недакладныя,  
недапрацаваныя, а часам проста дрэнныя,  
пераклады, якія скажваюць, псуваюць паўно-  
вышы вершы паэта.  
Вядзі адным з самых любімых народам  
вершаў М. Ісакоўскага з'яўляецца «Слова  
да таварыша Сталіна». Гэта лепшы верш  
пра любоў народа да вялікага правадары і  
настаўніка, да самага вялікага друга кожна-  
га савецкага чалавека. Надзвычай хва-  
лае ў гэтым вершы выключная сціласць  
і шчырасць, з якімі паэт, а разам з ім і  
яго лірычны герой, звяртаюцца да  
таварыша Сталіна. Адсюль і гранічная  
прастага і скупасць, і разам з тым,  
непаўторнасць кожнага слова. Гэтага не  
адользі перадаць на беларускы мове  
А. Бачыла. Супаставім тры строфы:  
Оно пришло, не ожидая зова,  
Пришло само — и не сдержит его...  
Позвольте ж мне сказать Вам это слово,  
Простое слово сердца моего...  
Тот день настал. Исполнились сроки.  
Земля ояст покой свой обрела.  
Спасибо ж Вам за подвиг Ваш высокий,  
За Ваши многотрудные дела.  
За Вашу верность матери-Отечине,  
За Вашу мудрость и за Вашу честь,  
За чистоту и правду Вашей жизни,  
За то, что Вы—такой, какой Вы есть.  
Мы знарок подкреслили тут асобныя месцы,  
каб звярнуць на іх увагу. Цытуем  
гэта-ж па-беларуску:  
Яно прышло, пачуццямі сагрэта,  
Прышло само і не стрыміць яго...  
Давольце-ж мне сказаць Вам слова гэта,  
што ідзе ад сэрца простага майго.  
Той дзень настаў, дзень пераможны,  
Зямля спакоём дыхае ізноў.  
Падзяка Вам за велічныя справы,  
За подвиг Ваш, якому мала слоў.  
За Вашу вернасць бацькаўшчыне нашай,  
За Вашу мудрасць, плавнаў прыгажосць,  
За Вашу чысць, за справядлівасць Вашу,  
За тое, што Вы гэтакі, як ёсць.  
Яе бачым, верш у перакладзе атрымаў-  
ся абатаратурным, а значыць знікла ў  
саме характэрнае — сціласць, шчы-  
ра прастага, праніжнёна інтымнасці і  
задушевнасці. Першыя-ж словы «пачу-  
цямі сагрэта» насцарожваюць, таму што

гэта зусім не тое, што ў аўтара. Замест  
радка «простое слово сердца моего»  
А. Бачыла ўжывае «што ідзе ад сэрца  
простага майго». Гэта—таўны літаратурны  
штамп. У словы «исполнились сроки»  
паэт уклаў глыбокі сэнс — пра геніяль-  
насць падрабачання таварышам Сталіным  
лія перамогі. Перакладчык-жа, не ўні-  
куўшы ў сэнс гэтых слоў, змяніў і іх  
беззастойным літаратурным штампам  
«дзень пераможнай славы». Няўдала за-  
менены ў перакладзе і такія поўнаважкія,  
выключныя па сваёй выразнасці словы-  
вобразы, як «...за чистоту и правду Вашей  
жизни», «...за Ваши многотрудные дела».  
І ўжо зусім не да месца ў дадзеным вы-  
падку гучыць «сланаў прыгажосць».

Не пананцавала і многім іншым выдат-  
ным вершам кнігі. У вершы «Роднае», пе-  
ракладзеным М. Гамолькам, страчана га-  
лоўная думка, якая закладзена ў вершы:  
усё навакол — уся зямля, усё, што на ёй  
ёсць, — роднае, маё, жыве і вівітне для  
мене, для таго, каб я быў шчаслівым.  
Атрымаўшы пасрэдны верш аб прыродзе  
наоўл, верш, які складаецца з пераі-  
ку — лес, рака, арэшнік і г. д. Вось пры-  
клад:  
У Ісакоўскага —  
Сымет спелые орехи  
Мне орешник в кузовок.  
Лес рябиновые веки  
Раставляет у дорог.  
У перакладзе:  
Сыплюць спелыя арэхі  
Тут арэшнік на дол.  
Лес рябінавыя векі  
Растаўляе навакол.  
Здаецца, усё на месцы, амаль літараль-<

ТРИБУНА ПІСЬМЕННІКА

Думкі пра нашу крытыку

М. БАРСТОК

Наша крытыка і літаратуразнаўства маюць пэўныя асаблівасці. Як аб здымках, можна гаварыць аб нашых падручніках на гісторыю беларускай літаратуры для сярэдняй школы, якія выходзяць пятым выданнем, аб манатрафіях, што прысвечаны аналізу творчасці вядомых пісьменнікаў, аб цікавых брашурах і артыкулах, якія становяць аснову ў нашым друку і дапамагаюць пры вывучэнні літаратуры ў школах і вышэйшых навучальных установах. Усё гэта добра. Але дрэнна тое, што зусім мала зроблена ў нас у галіне распаўсюду тэарэтычных праблем і ў першую чаргу такіх, як традыцыя і наватарства, становленне метада сацыялістычнага рэалізму ў творчасці нашых вядучых пісьменнікаў, праблема становячага героя і сатырычнага вобраза, асаблівасці нацыянальнай формы і інш.

Аб нашай тэарэтычнай слабасці сведчыць той факт, што мы яшчэ не змаглі ў сваіх артыкулах і манатрафіях глыбока прымяніць асновы палажэнні геніяльнай работы таварыша Сталіна «Марксізм і пытанні мовазнаўства».

Амаль паўгода прайшло з таго часу, як эканомію сваю работу XIX з'езд КПСС, які даў глыбокую ацэнку ўсёй нашай савецкай літаратуры, узбагаціў тэарэтычную думку новымі марксісцкімі палажэннямі і вывадамі.

Што-ж зроблена ў нас для распаўсюду гэтых палажэнняў і вывадаў пры канкрэтным аналізе літаратурных твораў? Ды бадай што нічога.

Спакой і зацінша пануюць на літаратурна-крытычным фронце. Адна крытыка перайшла ў іншы жанр — у прозу ці драматургію, другія заняліся выключна літаратуразнаўчай ці рэдактарскай работай. Дрэнна праце камісія на крытыцы пры Саюзе савецкіх пісьменнікаў Беларусі.

Часта нам нестасе ведаў, агульнай культуры і літаратурнага густу. Значыць, трэба сур'ёзна і настойліва вучыцца. Неабходна чытаць і вывучаць выказванні саміх пісьменнікаў аб літаратуры — Пушкіна, Гоголя, Салтыкова-Шчадрына, Горкага, Маякоўскага, нашых сучасных пісьменнікаў. Варта было-б падумаць і аб тым, каб выдаць зборнік «Беларускія пісьменнікі аб літаратуры». Такі зборнік меў-бы практычнае і гістарычна-літаратурнае значэнне. Ён заахвочваў-бы саміх пісьменнікаў часцей звяртацца да крытыкі.

Балі цяпер вельмі важна гаварыць пра спецыфіку кожнага пісьменніка, пра яго індывідуальную манеру пісьма, то не менш патрабнай будзе сур'ёзна размова аб творчай манеры крытыка, аб прыёмах і спосабах аналізу, аб кампазіцыйнай стройнасці артыкула, аб лагічнасці довадаў і аргументаў, аб ясных творчых пошуках у галіне формы ў крытычных выступленнях.

Адной з сур'ёзных заахвочванняў нашых рэцэнзій і крытычных артыкулаў з'яўляецца тое, што той ці іншы літаратурны факт разглядаецца ізалявана, без сувязі з усім літаратурным працэсам, без вызначэння месца і ролі, якую займае твор на ўсёй беларускай літаратуры, у агульным працэсе многаацыянальнай савецкай літаратуры.

У сваім справядным дакладзе XX з'езда ЦК(С)Б тав. Пятольчыў гаварыў аб неабходнасці пераадолець элементы правінцыялізму, а часта і проста уставаць у навуковыя і навучальныя установы нашай рэспублікі. Гэта адносіцца неаспрэчна і да нашай літаратурнай крытыкі.

Правінцыялізм і адстае ад нас працягваюць і тым, што мы часам вельмі вузка, па-мясцоваму глядзім на літаратурныя з'явы, замыкаем у вузкіх нацыянальных рамках, разглядаем беларускую літаратуру ізалявана ад усяго літаратурнага працэсу ў краіне.

Слабасць і абмежаванасць нашай крытыкі, як у лютэр, адбываецца на старонках часопіса «Полымя». Успомнім, што было змешчана ў аддзеле крытыкі часопіса «Полымя» за 1952 год. Па-першае, тры артыкулы аб руска-беларускіх і беларуска-украінскіх літаратурных сувязях, артыкул П. Ахрэмчыка «Г. Т. Шаўчэнка і беларуская літаратура», аб неадаптанасці ўжо адзначалася на старонках друку. Не аднавілі сваю прызначэнні і артыкул М. Калмыкіна «Гоголь і беларуская літаратура» («Полымя» № 3). Аб сувязях беларускай літаратуры з творчасцю Гоголя сказана толькі ў самым канцы артыкула, і сказана вельмі агульна. Пытанне аб гогольскіх традыцыях у беларускай літаратуры засталася невырашаным; на сваіх подступах да яго вырашэння аўтар сямінуўся,

прывёўшы словы Белінскага аб тым, што Гоголю належыць «заслуга сталага ўвядзення ў рускую літаратуру сатырычнага, або, як будзе больш справядліва назваць яго — крытычнага кірунку».

Лепшым сярэд гэтых артыкулаў з'яўляецца артыкул І. Кудраўцава «Горкаўскія традыцыі ў творчасці Кузмы Чорнага». Тут сабрана многа свежата матэрыялу, і ў асноўнай сваёй частцы ён пераканаўчы. Але і ў гэтым артыкуле аўтару ўсё-ж не ўдалося паказаць, як-жа правільна горкаўскія традыцыі ў мастацкіх творах К. Чорнага, у створаных ім вобразах. І. Кудраўцаў аперыру пераважна крытычнымі палажэннямі, заўвагамі і выказваннямі пісьменніка.

Супастаўленнем знешняга надбавства, супадзення той ці іншай сюжэтнай лініі часта замяняецца ў нас глыбокі аналіз літаратурных з'яў і прычын, што іх нараджаюць.

Нашы крытыкі не заўсёды прыносяць у творчую лабараторыю пісьменніка, не заўсёды бацьч і ведаюць усю творчасць аўтараў, увесць гістарычна-літаратурны працэс літаратуры.

У нашым літаратуразнаўстве зусім яшчэ слаба распаўсюданы пытанні аб тым, як складаліся лепшыя дэмакратычныя традыцыі беларускай літаратуры ў XIX стагоддзі.

Няма ў нас цвёрдай і сталой думкі ў адносіх асобных пытанняў літаратурнай спадчыны.

Гісторыка-літаратурныя праблемы — гэта ў першую чаргу справа Інстытута літаратуры і мастацтва АН БССР, які да гэтага часу працягвае інтэнсіўна і поўна абмякшваць да іх настаноўкі і гунтоўнага вырашэння.

Буйным недахопам усяго нашага крытычнага фронту і крытычнага аддзела часопіса «Полымя» з'яўляецца тое, што за апошнія гады мы не даем артыкулаў, у якіх-бы падводзілі вынікі літаратурнага рэвізія на працягу года ў кожным літаратурным жанры. У свой час гэтыя артыкулы пісаліся. І хоць гэтыя гадавыя атклады не былі бездарнымі, але яны прынеслі пэўную карысць, давалі ўздзеянне аб нашых здымках з таго ў тым ці іншым жанры і ставілі перад пісьменнікамі новыя задачы.

Патрабна аднавіць гэтую добрую практыку.

Увогуле аб майстэрстве пісьменніка, аб яго індывідуальнай творчай манеры мы рэдка вядзем сур'ёзную размову, слаба аналізуем спецыфіку мастацкай літаратуры, мову твора. Залішне многа адводзім месца пераказу зместу твора, вызначаючы яго таму, у лепшым выпадку раскрываем ілюзійную сутнасць.

Такая крытыка, вядома, не задавальняе штодзень растуць культурныя запатрабаванні нашых чытачоў.

Крытыка — адзін са складанейшых відаў літаратуры. Аналізуем той ці іншы мастацкі вобраз, тым больш вобраз глыбокі і сапраўды мастацкі, крытык павінен дамагцца таго, каб раскрыты ім мастацкі вобраз жывым на старонках артыкула другім, не менш яркім жывым таварышам, як жывуць вобразы Яўгенія Анегіна і Таццяны Ларынай у артыкулах Белінскага аб Пушкіна, як жыве вобраз Капрыны ў крытычнай працы Дабрылюбава аб «Навініцы» Астроўскага. Гэта высокае майстэрства.

Змагацца за прычыновую і сапраўды мастацкую крытыку — наша першачарговая задача.

Вялікія і адказныя задачы паставіў XIX з'езд партыі перад пісьменнікамі, мастакамі, крытыкамі — усімі работнікамі ідэалагічнага фронту. «Велізарны абавязкі ў барацьбе па выроставанню новага, светлага і выкарчаванага спарэхналага і змаршчанага ў грамадскім жыцці класуца на нашых работнікаў літаратуры і мастацтва», — гаворыў у сваім дакладзе на з'ездзе Г. М. Маленкоў.

Найпершы абавязак літаратурнай крытыкі — падтрымліваць усё сапраўды выское, таленавітае і наватарскае ў літаратуры і смела выкрываць усё ідэалагічна-заганнае, не мірыцца з шармі і слабымі творами. А для таго, каб умець разабрацца ва ўсёй складанасці літаратурнага працэсу і кожнага твора паасобку, крытыкам неабходна штодзённа павышаць свой тэарэтычны ўзровень, сваю агульную кваліфікацыю, сямь майстэрства. Неабходна з большай адказнасцю ставіцца да кожнага слова. Саюз савецкіх пісьменнікаў Беларусі час сур'ёзна падумаць аб тэарэтычнай вучобе крытыкаў, аб рэцэ і выхаванні крытычных кадраў.

Пятро ПРЫХОДЗЬКА.

Новыя вершы Над Прыпяццю

Над Прыпяццю, за хатамі, Ля самага саяла, Сасонка расахатая, Маленькая расла.

Памы туманы белыя Над ёй на рэчы ўзложу. Над ёй на рэчы ўзложу. Над ёй на рэчы ўзложу. Над ёй на рэчы ўзложу.

Ці можа кроны дуба ёй Узняцца не далі, Ці можа дзятлы дзюбамі Сасонку надзьяўбі?

Не, дрэвы-сёстры родныя Не засцілі сабой: Балота непраходнае Сіл не давала ёй.

Але прышоў з машынаю На багню чалавек, Змяніў пейзаж даліны ёй, Праклаў канал да рэк.

— Расці, — сказаў сасонцы ёй, — І прыгожай край, Прынесі табе і сонца я, І светлы росны май.

І зацілі ўрадлівыя Палеткі збожжавыя, Расце сасна часалівая Над Прыпяццю-ракой.

На калгасным кірмашы

Не відаць канца і краю — Садавіна, хлеб і мёд. Тут усё, чаго жадаеш, Чым багаты мой народ.

Пакаштуй вазмі, адведдай З ніў палескіх кавуны. Паглядзі, стаяць «Набеды» — Праз увесь кірмаш відны.

На вітрахнах хусткі, плаці, Чаравікі, ботаў шмат. — Гэй, таварышы, купляйце Наш тутаўны вінаград.

І каго тут не спаткаеш — Многа хлопцаў маладых І дзяўчат. Як зоркі ззяюць На грудзях мядалі ў іх.

Ім цяпер падай машыны, Кнігі, лютэр у кожным дом. Наша родная краіна Багацее з кожным днём.

Беларускія пісьменнікі — дзіцячаму чытачу

Дзяржаўнае выдавецтва дзіцячай літаратуры (Масква) за апошні час выпусціла рад кніг беларускіх пісьменнікаў у перакладзе на рускую мову.

У серыі «Школьная бібліятэка для вярхоўных школ» вышла кніга: «Родная пэзія», у якую побач з творами В. Маякоўскага, Д. Беднага, Д. Дзямбула, М. Ісакоўскага і другіх уключаны вершы Я. Купалы «А хто там ідзе?», «Хлопчы і дзяўчкі», Я. Коласа «Радзіме», «Сталінская Канетэтышка», А. Куляшова «Комсамольскі білет», «Жывы Ленін» і другія творы.

У серыі «Школьная бібліятэка» выдана на кніга Янкі Купалы «Над ракой Арсай». Акрамя аднайменнай пэзіі, у кнізе надрукаваны вершы народнага паэта пра І. В. Сталіна. Пераклады зроблены М. Ісакоўскім і Б. Іванавым. Тыраж кнігі — 50 тысяч экзэмпляраў.

Для дзяцей малодшага ўзросту 30-тысячным тыражом выданы зборнік Янкі Брылі «Зялёная школа». У зборніку ў перакладзе А. Астроўскага надрукаваны аповяды «Зялёная школа», «Дзячка», «Ветэранар» і другія.

«Мы жадаем міру на зямлі» — так называецца зборнік Элізі Агнявет, выданы 20-тысячным тыражом для дзяцей старэйшага ўзросту. У зборнік уключаны пэзіі «Піонерскі касцёр міру», «Слова годнае — рабочы», вершы «Сталін — гэта мір», «Гарачы касцёр пяходзіма», «Мой друг з Фергань» і другія ў перакладах А. Клэнава, Н. Ушакова, Я. Хелемскага і Елены Благінай.

Пэзія Кастуся Кірэнькі «Алёнына школа» ў перакладзе Елены Благінай выдана 20-тысячным тыражом для дзяцей малодшага школьнага ўзросту.

У аўтарызаваным перакладзе С. Родава выданы зборнік аповяднаў Алеся Якімовіча «Малады рой». Кніга разлічана на дзяцей сярэдняга ўзросту. У ёй змешчаны аповяды «Наша вясна», «Цудоўная грачка», «Васількі» і другія. Тыраж кнігі 35 тысяч экзэмпляраў.

Уладзімір ШАХАВЕЦ.

Першы дзень

Сёння, прышоўшы на работу, Ніна больш уважліва пачала прыглядацца да амулятарый. Першае, на што неяк міжвольна звярнула яе ўвага — былі спены доўгага калідора, абалам выклеяныя плакатамі, дозунгатамі, таблічкамі і аб'явамі.

Лі ацэнка рэгістратара Ніна на хвіліну спынілася.

— Яшчэ нічога не запісваўся да мяне на прыём? — пацікавілася яна.

— У нас так рана не прыходзіць, — адказала рэгістратарша. Ды ў такую гораваю пару пагод мала хто хварэе. Работа яна не любіць, каб мелі справу з намі.

Рэгістратарша, відаць, была ахвотніца пагаварыць, і ёй, як ужо старому тут работніку, хацелася ўсё растлумачыць навічкі. Але Ніна ўжо заспяшалася далей — у яе было адчуванне, што з гэтага дня ёй увесь час трэба будзе спынацца.

— Вунь ваш кабінет, — кінула ёй наўздагон рэгістратарша.

На дзвярах кабінета вісела таблічка: «Урач Залеская Н. С.». І хоць гэта было яе, назав «Навісаны» кабінет, у Ніны мільганула думка, што яна прышла на прыём да некага другога. Ніна моцна падцягнула за ручку. Дзверы не адчыніліся.

— У нас усё прыходзіць з дзевяці гадзінаў, — высунулася з свайго акаёна рэгістратарша. — Цётка Настася, дайце Ніне Сіпанянува ключ!

Цётка Настася, сярэдніх гадоў жанчына, — цётка яна была толькі для такіх-як маладзенька рэгістратарша, — пачыла да Ніны, брагаючы звязкай ключоў, і лават не зірнуўшы на гэтую звязку, вобмакам выбрала лятэроўны ключ, адмакнула кабінет.

— Калі ласка, — сказала яна прысьменным явучым голасам, і не так у словах, як у тоне яе голасу гучала ласкавае запрашэнне.

«Ну, воль я і дома», — падумала Ніна, уайшоўшы ў кабінет.

Яна пераставіла шырку, адсунула далей ад сцяны стол, каб на яго падала больш святла, аглядела фанендааскон.

«Ну, воль я і ўрач», — старалася весела думаць Ніна, бо ёй рабілася неяк крыху страшывата.

Сёння калі стала, яна пачала чакаць. Марудна праходзіла хвіліна за хвілінай. Урачце на калідоры пачуліся галасы. Гучалі яны спачатку разрознена, ніхто, але потым, нібы смялеючы ад таго, што да іх далучыліся новыя, яны ўзмацнілі, загучылі ў гул.

«Будзе сёння работа», — запенакаілася Ніна.

Раптам гул сцімнуўся, і Ніна пачула голас Смірніцкага. Руцны газімікі Ніны пачалі без шчы хвілі дзвеняць.

Ніна адчыніла дзверы, спыніўшыся, паглядзела на калідор. Людзей было не так ужо многа, як ёй здавалася з кабінета. Смірніцкі гутарыў з жанчынай:

— Вы, зямца, з троньі бригады? — З гэтай самай таварыш доктар.

— Там-жа сёння дзякныкі. Я на вашым месцы быў-бы сёння на полі.

— Ды вось нешта недароўніца. Хвароба, яна і на дзякныкі не хоча звязвацца... А Смірніцкі ўжо звяртаецца да мужчыны:

— А вы з якой? — З першай.

— Там таксама шмат работ... А ты з другой? — запытаў ён і падлетка. — У тваім узросце ды хвароў? Сорамна, брат. Ну, нічога, падлетчык...

Перакінуўшыся лічце некалькімі словамі з наведвальніцамі, Смірніцкі рушыў далей на калідоры. Калі Ніна ён на момант спыніўся і запытаў:

— А ў вас яшчэ няма нікога? — і пайшоў далей, да свайго кабінета.

Ніна зайшла ў прыёмны пакой, стала ля стала ў чакальні, што вось-вось зойдзе свяды першы пацыент.

Але здарылася тое, аб чым менш за ўсё думала Ніна. Прамынуў ўжо ледзь не цэлая гадзіна, а ніхто не заходзіў. Дзверы не адчыніліся. Ніна, каб хоць што-небудзь рабіць, завінула ў калідор, запраціла:

— Хто да мяне, калі ласка. Запрашэнне было дарэмнае.

Пастаўшы ля стала яшчэ з чвэртку гадзіны, яна пайшла да Смірніцкага.

У таго чакала прыёму чалавек ляд. Смірніцкі, не звяртаючы ўвагі на Ніну, працягваў выслушваць пацыента. Чакаючы, пакуль ён скончыць, Ніна чырванела ўсё больш і больш.

Першы дзень

«Тут нехаця будзе непавер'е да новага чалавека, ды яшчэ калі ён малоды спецыяліст. Мабыць, Смірніцкі меў рацыю...» У Ніны ўспінала непраумелая злосьць на Смірніцкага.

— Вось што, таварыш Патаповіч, хваробай вашай я займуся. Мы яе выведзем на чыстую воду. Зробім аналізы, другім пакажам, у Мінск з'ездзім, калі трэба... Заходзьце заўтра.

— Ды ўжо-ж зайду, калі не перастае балец... Да пабачэння.

— Будзьце здаровы!

Цётка Агата зацінла за сабой дзверы, але адразу-ж звярнула назад. Падышоўшы да стала, села.

— Вы мне прабачце, што я на вас накрывала. Гэта ўжо ў мяне характар такі. Праз яго мяне некатарыя і не любіць. І калі сабе не любіць, калі ім не хочацца... Ды я, можна сказаць, і не з хваробай да вас заходзіла. Ліха з ёй, перастае, недае дзенецка... Дзе-ж вы жыць будзеце?

— Не ведаю. Пакуль што ў Антона Сіпанявіча спынілася.

— І ён бара вас да сабе?

— Не было аб гэтым размовы. Кватэру знайду, яшчэ не паспела гэтым зааціцца.

— Пераходзьце да мяне. У мяне дом вялікі, ніхто вам не будзе перашадыць. Не ведаю як вы, доктары, а што настаянікі, дык тыя палымі вечамамі сядзяць над кніжкімамі ды сшыткамі — тут, відаць, цішыня трэба... Пераходзьце, на-кошт платы не боіцеся, колькі дасць, толькі і добра... Мне прыемна будзе чалавек у хаце мець. Калі больш людзей, тады некалькі жыць... Зірніце ў акно, вунь там, троні з краю і будзе мой дом. Ды вы ў кожнага сшыткайце, дзе тут цётка Агата жыць, ён вам скажа.

— А і на самай справе, ад Смірніцкага трэба будзе пераходзіць куды-небудзь, — падумала Ніна. — Навошта буду чалавек сцясяць. Ды неяк і паўтульня там».

— Добра, цётка Агата, пряду пагляджу...

У канцы рабочага дня Смірніцкі зайшоў да Ніны ў кабінет.

— Я вас забіўшы наперадзіць, — сказаў ён, пажаўваючы губамі. — Будзьце аспрыжыце. У перыяд палічных работ да нас прыходзіць вельмі шмат людзей, якім патрабна не лячэнне, а аслабленне ад работы.

— Я не сказала-б, што сёння было многа на прыёме. Асабліва ў мяне, — сумна ўсімхінулася Ніна.

— Гэта вынік нашай работы за мінулыя гады, — адказаў Смірніцкі, не звярнуўшы ўвагі на апошнія словы Ніны. — Цвёрдай пастаючай пільнага мы дамагліся таго, што людзей, якіх жадаюць выкарэстаць медыцыну ў сваіх карыслівых мэтах, стала значна менш. — Смірніцкі гаварыў, як быццам чытаў па напісанаму. — У маіна-ваме працоўнай дысцыпліны — гэта таксама адзін з бакоў нашай работы.

Ад прамовы Смірніцкага вельмі такім холадам, што Ніна міжвольна здрыганулася.

— Ну, а як вам спадабалася хворая Патаповіч? — запытаў ён. Ніна чакала, што пры гэтых словах Смірніцкі ўсімхінуцца, але ён быў сур'ёзна. Наогул, за ўсе тры дні Ніна ні разу не бачыла, каб Смірніцкі ўсімхінуцца.

— Я не здолела ўстанавіць дыягназу, але я ўстанавіла.

— Гэта зрабіць лягчэй, чым вы думаеце.

— Мы яшчэ паспрачаем. — Ніна ра зумела, аб чым чакаў сказаць Смірніцкі.

— Спрэчак, наогул, не люблю, але калі іх называюць, — не адмаўляюцца... Ды яшчэ паспею і пагаварыцца і паспрачацца. Пойдземце лепш дахаць, абед чакае.

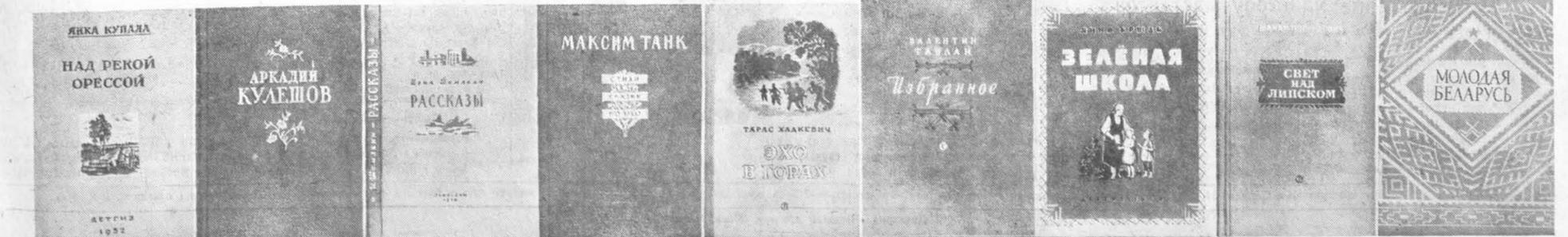
Калі тры дні таму назад Ніна ўпершыню ўбачыла домік Смірніцкага, ён спадабаў ёй. Быў ён акуратнейшым і чыснейшым, як і яго гаспадар, заўсёды наголены і прыкладзаны. Ганак, густа абвіты хмелем, ператварыўся ў альтагану, у якой было прыемна, відаць, пасядзець і памарыць ціхім цёлым вечамам. Домік быў маленькі, і ад гэтага ён яшчэ больш нагадваў прыгожую пацку. «Вось тут-бы і жыць», — падумала тады Ніна.

Цяпер-жа ён не хацелася іспі ў гэты домік.

— Дарчы, Антон Сямёнавіч, забіла-ся вам сказаць, — я ўжо знайшла сабе кватэру, — адказала на яго запрашэнне Ніна. — Колькі-ж можна гасцем быць, трэба-ж сумленне мець.

— Не зусім удалым быў для Ніны яе першы працоўны дзень, такі пачатак сур'ёзна ўстрывожыў даўчынцу, але папер, калі яна ў рудкуме паглядзела як-быццам збоку на ўсё падзеі, не было ні ценю той рэспачы, якая ахапіла была яе на нейкую хвіліну, там, на рабоце.

Хай сабе не зусім цвёрды, не зусім удалы, але быў зроблены першы крок, а калі пачнеш іспі, тады пойдзеш і пойдзеш. Толькі не трэба спынацца.



Воклады кніг беларускіх пісьменнікаў, выпушчаныя ў Маскве і Ленінградзе ў перакладзе на рускую мову.

З АПОШНЯЙ ПОШТЫ

Перавыданні М. Ларчанкі

Пытанне аб ролі і значэнні творчасці Максіма Горькага для савецкіх нацыянальных літаратур, аб яго вялікай арганізатарскай дзейнасці на абраным і выхаванню пісьменніцкіх кадраў даўно прыцягвае ўвагу нашых крытыкаў і літаратуразнаўцаў. Няма неабходнасці доваджаць, якое вялікае значэнне мае сапраўды навуковая распрацоўка гэтай тэмы для далейшага ідэйна-мастацкага росту беларускай савецкай літаратуры. Аднак пакуль што ў нас няма глыбокіх тэарэтычных прац, якіх-б не толькі называлі агульнавядомымі факты перапіскі Максіма Горькага з беларускімі літаратарамі, яго асабістай дружбы з вядомымі пісьменнікамі рэспублікі, але і высвятлялі на канкрэтным аналізе мастацкіх твораў ідэйнасць уплыву творчасці выдатнага пісьменніка на беларускую літаратуру.

«Пытанне аб значэнні Горькага ў развіцці нацыянальных літаратур, — пісаў крытык М. Ларчанка некалькі год таму назад, — вельмі вялікае і актуальнае пытанне. Яно, можна сказаць, толькі пастаўлена, але даўка яшчэ не вырашана. Нашым літаратуразнаўцам і крытыкам над рашэннем гэтага пытання неабходна сур'ёзна працаваць, бо яно з'яўляецца складаным і вельмі важным. Беларускай літаратуразнаўцамі напісана некалькі невядомых артыкулаў аб ролі і значэнні Горькага для беларускай культуры і літаратуры, але гэтыя артыкулы яшчэ ў поўнай меры не вырашаюць гэтага пытання, з такімі ставяць яго».

Зусім заслужаны і справядлівы напор! Аднак сам М. Ларчанка, відаць, лічыць, што адсутнасць работ на гэтую тэму можна выказаць па-свойму. Вось ужо некалькі год назад ён выступае амаль да кожнай горькаўскай даты з артыкуламі аб уплыве вялікага пісьменніка на беларускую літаратуру. Усё гэта на першы погляд стварае ўражанне актыўнай распрацоўкі крытыкам адной з навін праблем нашага літаратуразнаўства. Але варт параўнаць гэтыя артыкулы, каб пераканана, што іны вельмі мала адзначаюць адзін ад другога, тры крытыкі проста перагружаюць пад рознымі заглаўкамі на сутнасці адзін і той-жа артыкул.

Няма неабходнасці пасылаліся ў дэталёвае вывучэнне «творчай лабараторыі» М. Ларчанкі, каб убачыць, што ўсе яго артыкулы, прысвечаныя праблеме — Горькі і беларуская літаратура, зроблены на даволі нізкім узроўні: кожны новы артыкул адзначаецца ад папярэдняга перастаўкай пасобных абзацаў, заменай асобных слоў. А ўсе яны ўключаюць варыяцыі адных і тых-жа думак і палажэнняў з той толькі розніцай, што адны артыкулы больш доўгія, а другія карацейшыя па памеру — гэта ўжо ў залежнасці ад таго, у якім выданні яны надрукаваны.

Вось прыклады. У газеце «Савецкая Беларусія» (16 чэрвеня 1946 г.)

Па слядах нашых выступленняў

«Я так і ведаў»

Як паведаміў намеснік міністра комунальнай гаспадаркі БССР т. П. Браўнінскі, факты, прыведзеныя ў фельетоне «Я так і ведаў» («Літаратура і мастацтва» ад 14 лютага 1953 г.), пацвердзіліся.

Заслужаны артыст БССР В. Ямпольскі і дырэктар Брэсцкага абласнога Дома народнай творчасці В. Волкаў узялі на старонках нашай газеты (№№ 3 і 5 за г. г.) пытанне аб забеспячэнні самадзейных калектываў тэатральным рэжысам.

у артыкуле «Горькі і беларуская літаратура» М. Ларчанка пісаў:

«У тон горькаўскай рэвалюцыйнай рамантыцы, выражанай у «Буравесніку», гучыць верш Цёткі «Мора», у якім у форме рэвалюцыйнай сімволікі паказана карціна народнай рэвалюцыі».

Праз два гады М. Ларчанка надрукаваў у брэсцкай абласной газеце «Зара» (2 красавіка 1948 г.) артыкул пад той-жа назвай, у якім чытаем:

«У тон горькаўскай рэвалюцыйнай рамантыцы, выражанай у «Буравесніку», гучыць і верш Цёткі «Мора», у якім дасяча ў форме рэвалюцыйнай сімволікі малюнак народнай рэвалюцыі...».

Яшчэ праз тры гады ў газеце «Літаратура і мастацтва» (16 чэрвеня 1951 г.) М. Ларчанка пісаў у артыкуле «Другі і наступні беларускіх пісьменнікаў»:

«У тон горькаўскай рэвалюцыйнай рамантыцы, якая выражанай у «Песні аб «Буравесніку», гучаць вершы Цёткі «Мора» і «Буря ідзе», у якіх паэтэса па-горькаўску страдна, пафасна апявае рэвалюцыю, па-горькаўску трактуе вобразы бурі і мора».

У тым-жа 1951 г. у брашуры М. Ларчанкі «А. М. Горькі і беларуская літаратура», выдадзенай Таварыствам па распаўсюджванню палітычных і навуковых ведаў, чытаць мы магчымаць прычытаць: «У тон горькаўскай рэвалюцыйнай рамантыцы, у тон матывам рэвалюцыйнай сімволікі, што яра выражаны ў «Песні аб Буравесніку», гучаць і вершы Цёткі (Алаізы Пашкевіч) «Мора» і «Буря ідзе», у якіх паэтэса па-горькаўску страдна, пафасна апявае рэвалюцыю».

Здавалася-б, хопіць! Калі самому аўтару не надакучыла перанісць і перагрудаваць свае артыкулы, дык чытаць, які паспеў іх вывучыць амаль напаміны, надрукаваў кожны год чытаць адно і тое-ж. Але гэтым вынаходлівы крытык не абмежавалася. Багата практыка па вырабу артыкулаў пры дапамозе клею і ножычкі яшчэ раз засадукала яго службу.

У № 3 часопіса «Беларусь» за гэты год М. Ларчанка парадаваў чытаць сваім «новым» артыкуламі «Горькі і беларуская культура». Праўда, новы ў ім толькі заглаўка, сам-жа артыкул чытаць паспеў прычытаць яшчэ два гады таму назад — спачатку ў газеце «Літаратура і мастацтва», а затым, праўда, у больш шырокім выглядзе, у брашурцы, выдадзенай Таварыствам па распаўсюджванню палітычных і навуковых ведаў. Але чытаць ашукаць цяжка. Ён ведае даўна гэтую арыгінальную спосаб выдання неарыгінальных артыкулаў.

М. Ларчанка за апошнія гады амаль не выступае на старонках друку. Замест сагаі непазрэдага абмяжвае, які ўскладзецца на яго, як на крытыка і кандыдата фізікалічных навук, злучацца на навінныя праблемы літаратуры, ён спрабуе стварыць з'яўнасць навуковай дзейнасці, выдаючы свае старыя артыкулы за новыя.

«Дапамагчы драматычным гурткам»

Як паведаміў старшыня Камітэта па справах мастацтва пры Совеце Міністраў БССР П. Любаровіч, прыняты захады па арганізацыі праката тэатральнага рэжыста.

Незвычайныя прыгоды

У тую ціхую раніцу жыхары вуліцы Медэрк, 17 акругі Парыжа, рабочыя-саматужнікі, дробныя гандляры былі не на жарт здзіўлены. Яны, напэўна, доўга праціралі вочы, глядзячы ў вокны: на вуліцы адбываліся прыгоды сапраўды незвычайныя...

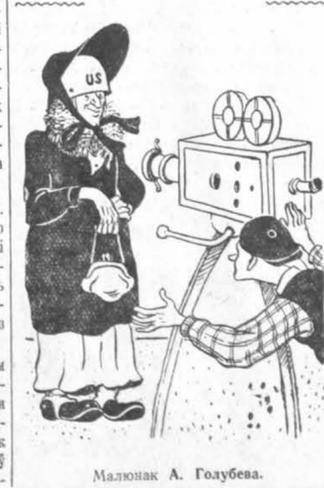
Пад'ехала машына. З яе выскачыла некалькі хлопцоў. Яны павесілі на адной з агародж плават з надпісам: «Амерыканцы, прац у Францыі!» Гэта, вядома, нікога не здзіўляла. Такія з'явы адбываюцца ў сучасным Парыжы даволі часта, так скажам, увайшла ў быт. Але хлопцы ідзі сабе здзіўна. Яны доўга прымервалі плават і нібы не спыняліся адыхоўваць. Жыхары вуліцы Медэрк здзіўлялі іх паводзінамі. Хутка пад'ехалі машыны, у якіх сядзелі амерыканскія ваенныя і французскія паліцэйскія. «Дурныя хлопцы, — падумаў добрыя парызжэ, — паналіся, а маглі сто разоў уцячы!»

Але тут і пачалося сапраўднае cuda. Інакш, сапраўды, не назавеш тое, што адбывалася. Амерыканскія афіцеры і французскія шпіі, аказваецца, не паждалі ні сарваць плават, ні арыштаваць тых, хто яго лавесціў. Яны мірна гутарылі. І тут з аўтамабіля вышаў чалавек з кінаапаратам...

Гэта адбывалася ў строга сакрэтным парадку карціна, якую газета «Юманітэ-дэманш» назвала «Кінакіраўніцтвам для ўзроста акупанта». Між іншым, сапраўдзкая яе назва не менш красамоўная: «Як трымаць сябе амерыканскаму салдату ў Францыі?». Так нарадзжася «інструк-

цыяны» фільм. Яго задача — ілюстраваць лекцыі, якія чытаюць у шпіталіх амерыканскіх гарнізонах, што размешчаны ў Францыі, афіцеры генеральнага штаба. Як удалося высветліць газеце «Се суар», задача гэтых лекцый — навучыць салдат «пераадолець хітрасці і злую волю французцаў у сувязі з іх нарастаючым супраціўленнем амерыканскай акупацыі».

Перад містэрам Гольдам, рэжысёрам карціны, сталі неперарадзжыма цяжкасці.



Малюнак А. Голубева.

Фестываль чэхаславацкіх фільмаў

У кінатэатрах і клубах Мінска з вялікім поспехам праходзіць фестываль чэхаславацкіх фільмаў, які з'яўляецца сведчаннем дружбы і ўмацавання культурных сувязей паміж народамі Савецкага Саюза і дэмакратычнай Чэхаславакіі.

У дні фестываля на экраны дэманструюцца ўжо вядомыя савецкаму глядачу кінакарціны «Лі Рогач» «Няма барыкада», «Пастка», «Плаціна», «Штрафная пляцоўка», «Устануць новыя байцы», «Загартаваныя», «Даўная Бара», «Аперация В», а таксама новыя фільмы — «Заўтра будуць танцаваць усюды» і «Паркража», якія вышпучаны ў апошні час.

Фільмы расказваюць аб найбольш значных і важных падзеях, што адбываюцца ў краіне. Вялікую цікавасць уяўляе новы чэхаславацкі фільм «Заўтра будуць танцаваць усюды», удастоены на 7-м міжнародным кінафестывалі ў Карлавых Варах «Праміі дружбы народаў».

Гэтым цудоўным кінафільмам 13 красавіка ў Мінску адрэжыў кінафестываль. «Заўтра будуць танцаваць усюды» — антымільетачны твор, які вызначаецца яркім нацыянальным каларытам і тонкім гумарам, удаццёвым чэхаславацкаму народнаму ідэялу і ярка выказвае ідэй інтэрнацыянальных сувязей моладзі і раскраснае вялікую ролю народнай творчасці ва ўмацаванні дружбы паміж народамі.

...Лета 1947 года. Экан пераросіць глядаць у Прагу, дзе адбываецца Першы сусветны фестываль дэмакратычнай моладзі. Выступленне ансамбля народнага тапаі СССР пад кіраўніцтвам Ігара Маісеева прыводзіць у захваленне чэхаславацкую моладзь. Група членаў чэхаславацкага Саюза моладзі вырашае старэйшы ўласны ансамбль. Фільм пераканальна паказвае, як па ўсёй краіне падбіраюцца ўдзельнікі ансамбля — моладзь танцоў і спевачкі. З цудоўнай і багатай народнай творчасці чорнае моладзь тэмы для ансамбля, узяўшы чорнае і ўзабгаваючы старыя песні, уключаючы ў рэпертуар новыя песні і танцы, якія народжаны радаснай рэаіснасцю.

Праходзіць два гады. Чэхаславацкі ансамбль прымае ўдзел у Другім сусветным фестывалі моладзі ў Будапешце. Тут удзельнікі асабіста здзіўляе жанчарада нае выступленне кітайскай дэлегацыі, якая паказала ў ярых танцах новае, пачасівае жыццё кітайскага народа. Узначілае думка стварыць такі-ж танец, які адлюстроўвае-бы перамены ў чэхаславацкай вёсцы. Вярнуўшыся ў Венгрыю, удзельнікі ансамбля пачынаюць збіраць матэрыялы для свайго новага танца. І вост ўнімае створаны. З вялікім поспехам паказвае яго ансамбль на Трэцім сусветным фестывалі моладзі ў Берліне летам 1951 года. Фільм заваліваецца дакументальнымі кадрамі, знятымі на берлінскім фестывалі, якія яра адлюстроўваюць цэ-б-раую рашымаць моладзі ўсёх краін абараніць агульнае імя мір ва ўсім свеце і пабудова новае, цудоўнае жыццё.

Рэжысёр фільма В. Влчак здолеў падарбаць моладзі таленавіты аперскі калектыв. Амаль усе акторы ўпершыню адзімаюцца ў кіно. З галоўных з'яўчых асоб тэраба перш за ўсё назваць Марцэлу Мартынкаву, якая добра выканала ролю моладзюй спявачкі, Зрэнэка Бувальдэка — у ролі кіраўніцка ансамбля Паўла, Яну Кубешаву і інш. Фільм добра зняты моладзю аператарам В. Гунькай. Асабілае ўражанне пакідаюць цудоўныя пейзажы Чэхаславакіі.

Сучаснай тэме прысвечаны і фільм «Паркража» (рэжысёр І. Кадар і Я. Клоэ), які расказвае аб тэатральным захоне амерыканскай разведкі летам 1951 года чэхаславацкага самалёта.

Гэты палітычны востры і публіцыстычны фільм, які заклікае чорд да пільнасці, з'яўляецца сур'ёзным укладам чэхаславацкіх кінематграфістаў у справу барацьбы за мір.

Савецкі глядач высока ацэньвае ідэйны і мастацкі якасці фільмаў чэхаславацкай кінематграфіі, якія наглядна дэманструюць сур'ёзны рост майстэрства іх стваральнікаў. Да такіх рэальных вынікаў чэхаславацкай кінематграфісты прышлі не адрозу.

Чэхаславацкае кіно наразілася ў сур'ёзныя гады. У краіне адла за другой раскраснае аэмы. Рэакцыянеры ўсёх масцей перапакажжалі росту моладзюга мастацтва.

У пачатку жніўня 1945 года ўрад Чэхаславацкай рэспублікі прыняў дэкрэт аб нацыяналізацыі кінаарыма-словаці. Кінастудыі і іншыя прадпрыемствы перайшлі ў рукі народа.

Адной з першых кінакарцін чэхаславацкага кіно ў Савецкім Саюзе быў кінафільм «Лі Рогач», пастаўлены рэжысёрам В. Барўскім. Гэты выдатны кінатвор увакрасіў адну са слаўных старонак іматывавай чэшскай гісторыі, паказаву барацьбу свабодалюбівага народа за нацыянальную незалежнасць, раскаваў аб мужных і адважных народных правідарах, якія ўзялі і павялі народ на барацьбу з захонікамі.

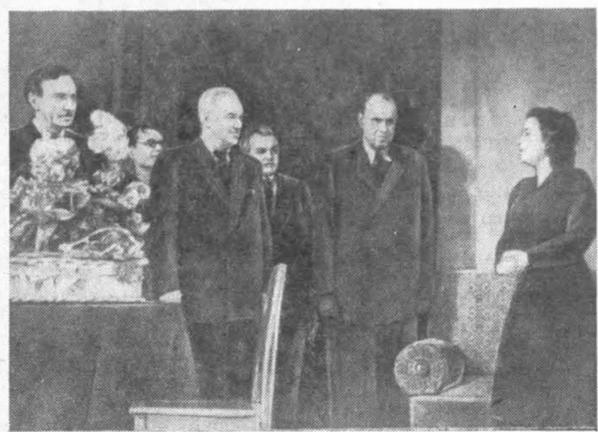
Тэме стварэння рэвалюцыйнай партыі прысвечаны фільм рэжысёра Іржы Вейса «Устануць новыя байцы», пастаўлены на кінае прэзідэнта Чэхаславацкай рэспублікі Антаніна Запацкага. Працягам гэтай тэмы з'яўіўся другі кінафільм-рэвалюцыйны фільм «Загартаваныя» (рэжысёр Марцін Фрыч). На 5-м Міжнародным кінафестывалі ў Карлавых Варах гэты фільм быў удастоены «Праміі барацьбы за сацыяльны прагрэс». Кінафільмы «Устануць новыя байцы» і «Загартаваныя» ўпершыню ў гісторыі чэхаславацкага кіно паказалі рэвалюцыйнае мінугае свайго народа. У гэтым іх вялікая каштоўнасць.

Героям супраціўлення, барацьбітам, якія аддалі жыццё за вызваленне радзімы ад намецка-фашысцкіх захонікаў, прысвечаны фільмы «Няма барыкада» і «Пастка». У гэтых кінафільмах паказана мужная барацьба народа за сваё ішчасце ў гады фашысцкага рабства.

Усё больш і больш на экранах Чэхаславакіі сталі з'яўляцца кінафільмы, прысвечаныя сённяшніму дню краіны. Такія кінакарціны, як «Плаціна», «Два агні», «Аперация В», «Штрафная пляцоўка», «Драпежнікі» і многія іншыя, ажыццэўлены таленавітымі рэжысёрамі, аператарамі, сцэнарыстамі, актарамі, праўдзіва і яра адлюстроўваюць тым вылікі перамены, што адбываўся ў краіне за апошнія гады, паказваюць барацьбу чэхаславацкага народа за мір ва ўсім свеце, за пабудову пачасівага і радаснага жыцця.

Кінафестываль чэхаславацкіх фільмаў паслужыць справе далейшага ўмацавання дружбы паміж народамі Савецкага Саюза і Чэхаславакіі.

Я. ВЫСОКІ.



У Беларускам дзяржаўным тэатры імя Я. Купалы адбыўся калектывны прагляд спектакля па п'есе К. Крапівы «Запикаўленая асоба» рабочымі і інжынерамі Мінскага аўтазавода.

На здымку: работніца комсамолка В. Сідорук вітае ад імя калектыва завода аўтара п'есы К. Крапіву, пастаноўчыка К. Саннікава і ўдзельнікаў спектакля пасля прагляду. Фота І. Славейчыка.

Канцэрт сімфанічнай музыкі

Днямі ў Мінску адбыўся канцэрт беларускай сімфанічнай музыкі. У праграме былі выкананы творы М. Аладава, Я. Цікоцкага, Д. Камінскага і Ул. Алоўнікава.

Канцэрт паказаў, што беларускія кампазітары сапраўды дамагліся прыкметных поспехаў. Іх творы сталі больш змястоўнымі і жывымі па форме. Звяртаючыся да невычарпанай крыніцы народнай песні, яны дасягнулі большай меладычнасці, выразаісці і прастаты музычнай мовы.

Аднак канцэрт ускрыў і недахопы беларускай сімфанічнай музыкі. Ён паказаў, што кампазітары яшчэ не глыбока раскраснае выбраную тэму, не дамагаюцца прыгажосці формы і яркасці вобразаў.

3-я сімфонія М. Аладава, якая была выканана ў першым аддзяленні канцэрта, па-новаму раскраснае талент старэйшага беларускага кампазітара. Простая музычная мова сімфоніі аднавіла яе агульную адуку. Напоўненая сучаснымі інтанацыямі беларускай народнай песні, яна радуе жывой і шчырай меладычнасцю.

Прысвечана мірнаму жыццю савецкіх людзей, іх стваральнай працы, сімфонія прысякнута пачуццём глыбокай любві да Радзімы, усаляе ўпэўненасць у перамогу савецкага народа.

З чатырох частак сімфоніі асабіла хваляе другая — лірычная. Напоўненая пазыівай, яна стварае пачуцце светлага настрою. Па сваёй меладычнаму багаццю чацвёртая частка даўка пакаіе за сабой усё, што было створана кампазітарам раней.

3-я сімфонія М. Аладава ўвасабляе яркія вобразы і тэмы нашай рэчаіснасці. І ўсё-ж кампазітару не ўсёды ўдалося перадаць жыццёва-праўдзінныя вобразы ў дасканалай мастацкай форме. Аўтару часам нехапае пачуцця мастацкай меры. Ён часта перадае адну і тую-ж фразу розным гуарам аркестра, зацягваючы эпізоды і цэлыя пабудовы, якія паўтарваюцца. Гэты недахон асабіла прыкметны пры заканчэнні частак, у прыватнасці — фінала. Адсюль уражанне некастай рыхласці, расцягнутасці формы, неастробных паўтараў.

Першы канцэрт для фартэпіяна і аркестра Д. Камінскага з'яўіўся ўвогуле першым канцэртна-тэатральна-жыраў у гісторыі беларускай музыкі. Створаны тры гады назад, ён трывала ўвайшоў у рэпертуар. Канцэрт вызначаецца свежасцю тэматычнага матэрыялу і сур'ёзным прыкнёненнем у народную песенную творчасць. Але ён быў-бы больш завершаным творам, калі-б Д. Камінскі пераадолеў кампазіцыйную распыльчэнасць другой часткі і невяторую эпіданасць першай часткі.

В. СМОЛЬСКІ.

На музычнай „серадзе“

Творчай сустрэчы кампазітараў і музыкантаў з беларускім аркестрам народнага інструментаў была прысвечана мінулая музычная „серада“.

Выкананыя аркестрам новыя творы беларускіх кампазітараў — дзве часткі з соіты М. Чуркіна, уверцюра «Зара ўзайшла» М. Аладава ў канцэртнай для фартэпіяна і аркестра Г. Вагнера — выклікалі жывы абмен думкамі.

Кампазітары Я. Цікоцкі, Р. Пукст, Д. Камінскі, Ул. Алоўнікаў, П. Падкавыраў, музыкантаў Г. Цітовіч, Л. Мухарынская адзначалі высокі мастацкі якасці другой часткі соіты М. Чуркіна, яе лрычыны, пранікнёны характар. Кампазітараў паказаў у ёй сваё майстэрства меладыста, які арганічна адувае напэўнасць і прыгажосць беларускай песні.

Сур'ёзнай крытыцы падверглася уверцюра М. Аладава «Зара ўзайшла». Висту-

паўшыя адначалі расцягнутасць і рыхлесць формы, няўдалую аркестроўку і адсутнасць светлага, радаснага настрою, у той час, як тэма твора патрабуе яркай, святочнай музыкі.

Канцэртна Г. Вагнера, у якой аўтар паспрабаваў супаставіць гучанне фартэпіяна і народнага аркестра, была азізнена станоўча. Аднак над творам кампазітараў тэраба яшчэ сур'ёзна працаваць.

Творчая сустрэчка паказала, што кампазітары знаходзяцца ў вылікім даўгу перад аркестрам. Імі вельмі мала напісана твораў, якія стаяць на высокім мастацкім узроўні. Гэта адзначаў у сваім выступленні мастацкі кіраўнік аркестра І. Жыноўіч, які заклікаў беларускіх кампазітараў напісаць новыя творы, грунтоўчыся на шырокім выкарыстанні лепшых узораў музыкальнага фальклора беларускага народа.

артыст БССР М. Ворвулеў і Т. Ніжнікава.

Добра прагучалі ў выкананні лепшых артыстычных калектываў рэспублікі беларускія і рускія народныя песні, творы савецкіх кампазітараў.

Канцэрт прашоў з вялікім поспехам.

Е. ЛУКОЎСКІ.

Барысаў.